

เรื่อง วัดไตรภูมิ

รายละเอียด

ตั้งอยู่เลขที่ 1 หมู่ที่ 12 ตำบลถ้ำกระต่ายทอง อำเภอพรานกระต่าย แยกจากถนนกำแพงเพชร-สุโขทัย 1 กิโลเมตร วัดไตรภูมิสันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นในสมัยกรุงสุโขทัย จากหลักฐานภายในวัดมีพระพุทธรูปเนื้อสัมฤทธิ์สมัยสุโขทัย ประดิษฐานบนฐานชุกชี ภายในวิหาร (ปัจจุบันได้บูรณะใหม่ทั้งวิหารและหลวงพ่อสัมฤทธิ์) มีวัดโพธาราม (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง) ซึ่งสร้างในสมัยเดียวกัน อยู่ด้านทิศเหนือ โดยมีลำคลองกั้นระหว่างกลาง วัดไตรภูมิชาวบ้านสมัยก่อน เรียกว่า "วัดใต้" ส่วนวัดโพธาราม เรียกว่า "วัดเหนือ" เมื่อชุมชนพรานกระต่ายเสื่อมลง ราวปลายกรุงสุโขทัย วัดไตรภูมิจึงได้กลายเป็นวัดร้างไปด้วย เป็นระยะเวลาประมาณ 300-400 ปี เมื่อชุมชนพรานกระต่ายเกิดขึ้นมาใหม่อีกครั้ง ราวต้นกรุงรัตนโกสินทร์ประมาณ พ.ศ.2380 ชาวบ้านจึงได้ช่วยกันบูรณะวัดไตรภูมิให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน

ประวัติความเป็นมาของวัดไม่ปรากฏหลักฐานใดๆ ที่พอจะหาสืบค้นได้ จึงไม่อาจทราบได้ว่าใครเป็นผู้สร้าง, สร้างขึ้นในสมัยใด ข้อมูลได้จากการสันนิษฐานประกอบกับคำบอกเล่าที่บอกสืบต่อกันมาเท่านั้น ดังนั้นจึงสันนิษฐานกันว่าวัดไตรภูมิน่าจะสร้างขึ้นในสมัยสุโขทัยเป็นราชธานี แต่จะเป็นปีใดนั้นไม่อาจจะประมาณได้ ที่สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยนั้น ก็เพราะมี หลักฐานปรากฏอยู่ คือวิหารที่อยู่ภายในวัดซึ่งตั้งคู่กับอุโบสถ อาคารวิหารนั้นสร้างขึ้นใหม่แน่นอน เพราะที่หลังคามีปี พ.ศ. ที่สร้างปรากฏเป็นหลักฐาน อยู่ว่าสร้างในปี พ.ศ.2498

ส่วนภายในวิหารนั้นมีพระพุทธรูปโลหะประเภทเนื้อสัมฤทธิ์อยู่องค์หนึ่ง หน้าตักประมาณวาเศษ ประทับ อยู่

บนฐานชุกชี ซึ่งก่อด้วยศิลาแลง ลักษณะเช่นเดียวกับแท่นพระพุทธรูปที่พบเห็นได้ทั่วไปใน เมืองเก่ายุคสุโขทัย ทั้งที่เมืองสุโขทัย และที่เมืองกำแพงเพชรเอง ลักษณะของพระพุทธรูปและฐานชุกชี ล้วนเป็นของเก่า เพราะฉะนั้นจึงสันนิษฐานได้ว่า วัดไตรภูมินี้เป็นวัดเก่าสมัยสุโขทัย เป็นวัดร้างมาในสมัยหนึ่ง อาจจะตั้งแต่ ปลายสมัยกรุงสุโขทัยลงมาจนถึงต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รวมระยะเวลาไม่น้อยกว่า 300-400 ปี ที่สันนิษฐานดังกล่าว มีเหตุผลหลายประการ คือ สมัยกรุงสุโขทัยนั้นนิยมสร้างวัดกันมาก เมื่อสุโขทัยเสื่อมอำนาจลง วัดต่างๆ ก็ค่อยๆ ร้างไปทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นวัดใน ตัวเมืองหลวง หรือตามหัวเมืองต่างๆ และยังมีวัดร้างอีกแห่งหนึ่งทางทิศตะวันออกของวัดไตรภูมิ ห่างออกไปประมาณ 800 เมตร บริเวณวัดร้างแห่งนี้เดิมที มีหอน้ำ ซึ่งกรุดด้วยศิลาแลง มีซากเจดีย์ศิลาแลง และมีต้นมะม่วงใหญ่ๆ ปกคลุมอยู่ ทั้งเป็นเนินดินที่น้ำท่วมไม่ถึง แต่ปัจจุบันกลายเป็นท้องนาไปหมดแล้ว หลักฐานต่างๆ ถูกกลบถูกทำลายไปหมด วัดร้างแห่งนี้ ไม่มีชื่อเรียก แต่ชาวบ้านเรียกว่า "ทุ่งสะปรก" (คงเรียกเพี้ยนมาจากคำว่า "ปรก" ซึ่งเป็นคำเรียกการนั่งสมาธิของพระที่ว่า "นั่งปรก" เพราะสมัยก่อนบริเวณนี้เป็นที่อยู่กรรมฐานของพระ เพิ่งมาหยุดกันเมื่อป่าละเมาะแถวนั้นถูกบุกรุกทำนากัน สาเหตุที่ร้างนั้นคงเป็นเพราะชาวบ้านหนีภัยสงคราม หรือถูกกวาดต้อนไปเป็นเชลยที่กรุงศรีอยุธยาสมัยสร้างเมืองใหม่ๆ

วัดไตรภูมิเป็นวัดเก่าแก่ แต่คงร้างมานาน เมื่อมีชุมชนมาตั้งหลักแหล่งมากขึ้น จึงได้ช่วยกันบูรณะวัด ให้เจริญขึ้นมา โดยมีเจ้าอาวาส ปกครองวัดไตรภูมิมาแล้ว 10 รูปทั้งรูปปัจจุบัน ส่วนวัดโพธาราม และ วัดทุ่งสะปรก นั้น ก็คงบูรณะบ้าง แต่คงเกินกำลังมากไป จึงปล่อยให้ร้างอยู่อย่างนั้น โดยชุมชนใช้พื้นที่ดินทางทิศตะวันตกสำหรับสร้างบ้านเมืองมากกว่าทางทิศตะวันออก จึงทำให้ทางทิศตะวันออกเป็นวัดร้างและที่ทำเกษตรกรรมอย่างเดียว เพราะเป็นที่ลุ่ม

ส่วนชื่อวัดนั้น คงตั้งขึ้นในภายหลังจากสร้างวัดเสร็จ หากว่าเรื่องสร้างวัดข้างต้นเป็นความจริง เพราะคำว่า "ไตรภูมิ" นั้น ในยุคสุโขทัยตอนต้นยังไม่ปรากฏเรียกกัน มารู้จักกันแพร่หลายก็ในสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท กษัตริย์องค์ที่ 5 แห่งกรุงสุโขทัย เพราะพระองค์ได้พระราชนิพนธ์หนังสือทางพระพุทธศาสนาไว้เรื่องหนึ่งชื่อเรื่อง "ไตรภูมิพระร่วง" ซึ่งแพร่หลายมา ครอบคลุมทุกวันนี้ ส่วนชื่อเดิมของวัดเมื่อแรกสร้างเสร็จใหม่ๆ ไม่อาจสันนิษฐานได้โดยประการ ทั้งปวง แต่ถ้าหากว่าวัดนี้ได้สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัยตอนปลาย ชื่อว่า "วัดไตรภูมิ" คงเป็นชื่อ เดิมมาตั้งแต่แรก เรื่องชื่อวัดนี้มีการสันนิษฐานได้อีกทางหนึ่งว่า เมื่อวัดนี้ได้ร้างไปนาน ใน ภายหลังจากได้มีผู้คนมาตั้งรกรากทำมาหากินกันมาก กลายเป็นชุมชนใหญ่ขึ้น จึงได้ช่วยกันบูรณะวัดร้าง ขึ้นมาใหม่ เมื่อบูรณะเสร็จ จึงคิดตั้งชื่อวัดใหม่กัน เมื่อมีหลักฐานแน่นอนว่าวัดที่บูรณะกัน ขึ้นมานี้เป็นวัดเก่าสมัยสุโขทัย ประกอบกับมีความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ ที่มีปรากฏอยู่ในหนังสือไตรภูมิพระร่วง จึงได้นำคำว่า "ไตรภูมิ" มาเป็นชื่อวัด เพื่อให้ทราบว่าเป็นคำเก่าครั้งสุโขทัยเป็นเมืองหลวง ทั้งความหมายก็บ่งบอกถึงเรื่องนรกสวรรค์ที่ตนเชื่อถือด้วย (ไตร ภูมิ แปลว่าสามภพ หรือสามภูมิ ได้แก่ ภูมิมนุษย์ ภูมิสวรรค์ และภูมินรก)

ส่วนวัดร้างอีกวัดหนึ่ง ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของวัดไตรภูมินั้น ชาวบ้านก็คง จะบูรณะให้เป็นวัดมีพระสงฆ์

เหมือนกัน มีหลักฐานที่เห็นชัดคือ ได้สร้างศาลาเสาไม้มะค่าขนาดใหญ่ไว้ทำบุญกุศลกันหนึ่งหลัง สร้างกุฏิให้พระอยู่อาศัยตั้งชื่อวัดว่า "วัดโพธาราม" ที่ตั้งชื่อนี้คง เป็นเพราะว่าบริเวณวัดร้างแห่งนี้ มีต้นโพธิ์ใหญ่ขึ้นงอกงามหลายต้น ทั้งตรง กลางวัดและด้านเหนือวัด (ปัจจุบันตายเกือบหมดแล้ว) เพราะเป็นวัดมีพระสงฆ์ ทางกรมศาสนา (ยุคนั้นเรียก กระทรวงธรรมการ) จึงได้ขึ้นทะเบียนไว้ ต่อมาเมื่อวัดไตรภูมิเจริญมากขึ้น พระสงฆ์วัดโพธาราม คงขาดผู้นำที่สามารถ จึงย้ายตัวเองมาอยู่เสียที่วัดไตรภูมิ ปล่อยให้วัดโพธารามร้างไปอีกครั้งหนึ่ง ส่วนศาลาใหญ่ วัดนั้นยังคงอยู่ที่เดิม ทางราชการได้ขอใช้เป็นสถานที่เรียนหนังสือของเด็กๆ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2448 เรียกว่า "โรงเรียนวัดโพธาราม" แต่ถึงกระนั้นก็ตาม วัดไตรภูมิก็ได้เข้าไปใช้ศาลาหลังใหญ่นี้ในการทำบุญงานใหญ่ๆ ทุกครั้ง เช่น งานเทศน์มหาชาติ งานประจำปี งานตักบาตรเทโว ในภายหลังงานประจำปีได้ย้ายมาจัดที่ วัดไตรภูมิ ในปี พ.ศ. 2518 ได้ย้ายศาลาวัด โพธารามมาปลูกที่บริเวณกุฏิวัดไตรภูมิ เพื่อใช้เป็นศาลาหอฉัน และศาลาการเปรียญ เป็นอันว่า วัดโพธาราม ได้กลายเป็นวัดร้างโดยสมบูรณ์แบบอีกวาระหนึ่ง ประกอบกับเนื้อที่บริเวณรอบๆ วัดถูกบุกรุกเรื่อยมา จนเหลือบริเวณไม่กว้างขวางอย่างเก่าก่อน

คำสำคัญ : วัดไตรภูมิ

ที่มา : <http://oknation.nationtv.tv/blog/guidepong/2010/05/23/entry-10>

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2019-09-06

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=1255&code_db=610009&code_type=07